

ŠIAULIŲ MIESTO BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ 7 - 17 M. AMŽIAUS MOKINIŲ 2024 M. PROFILAKTINIŲ SVEIKATOS PATIKRINIMŲ DUOMENŲ APŽVALGA

IVADAS

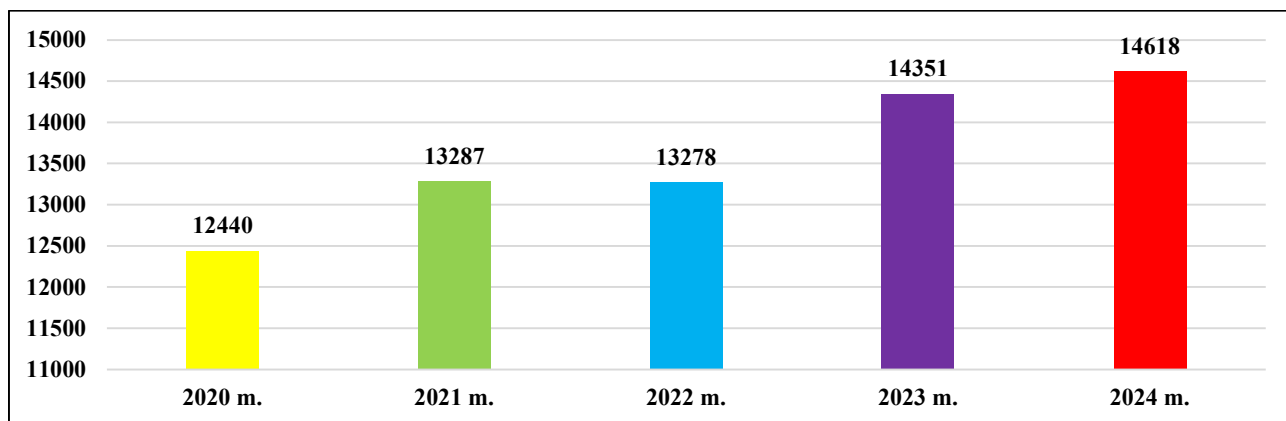
Mokinių sveikata yra viena iš svarbiausių ir pagrindinių visuomenės gerovės sudedamųjų dalių, turinčių tiesioginį poveikį ne tik jų fizinei ir emocinei būklei, bet ir mokymosi rezultatams bei socialiniam gyvenimui. Šiandieninė mokinių aplinka yra kupina iššūkių: nuo sėdimo gyvenimo būdo ir netinkamos mitybos iki streso ir emocinės įtampos, kurie gali turėti ilgalaikių pasekmių. Dėl šios priežasties svarbu ne tik užtikrinti sveikatos priežiūrą mokyklose, bet ir skatinti sveikos gyvensenos įpročius bei integruoti sveikatingumo programas, kurios padėtų vaikams ir paaugliams lavinti tiek fizinį, tiek psichologinį atsparumą.

Lietuvoje jau daugiau nei aštuonerius metus yra įdiegta ir funkcionuoja Higienos instituto tvarkoma Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema (toliau – VSS IS). Šioje informacinėje sistemoje kaupiami visų šalies ikimokyklinio, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigas lankančių asmenų profilaktinių sveikatos patikrinimų duomenys. Šie duomenys į VSS IS gaunami iš elektroninės statistinės apskaitos formos Nr. E027-1 „Mokinio sveikatos pažymėjimas“ (toliau – Mokinio sveikatos pažymėjimas) per sąsają su Elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacine sistema (toliau – ESPBI IS).

Apžvalgoje pateikiami ir aprašomi Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklas lankančių 7 – 17 m. amžiaus mokinių sveikatos rodikliai, nustatyti profilaktinių sveikatos patikrinimų metu. Naudotasi Higienos instituto Vaikų sveikatos stebėsenos informacinės sistemos specialistų parengtu leidiniu „Mokinių sveikata. 2024–2025 mokslo metai“. Apžvalgoje pateikiama mokinių kūno masės indekso (toliau – KMI) įvertinimo situaciją, pasiskirstymas pagal fizinio ugdymo grupes, gydytojų nurodytos bendros sveikatos rekomendacijos, reikalingos ugdymo procese. Taip pat pateikiamas dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas. Apžvalgoje pateikiami ir 7 – 17 m. vaikų ligotumo duomenys gauti iš Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“. Šie duomenys apima tik ugdymo įstaigas lankančius vaikus, kurie kreipėsi į asmens sveikatos priežiūros įstaigą dėl sveikatos sutrikimo.

Mokinio sveikatos pažymėjimo pateikimo apžvalga

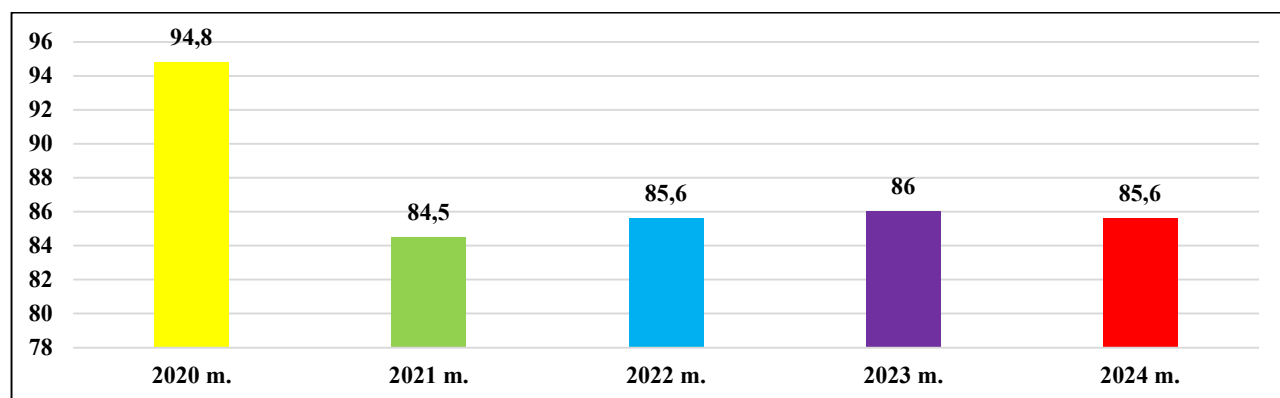
Mokinių Registro duomenimis, Šiaulių mieste bendrojo ugdymo mokyklas 2020 m. lankė 12 440 7–17 m. amžiaus mokinių, o 2024 m. – 14 618 mokinių t. y. jų skaičius per penkerius metus padidėjo 17,5 proc. (1 pav.).

1 pav. Šiaulių mieste bendrojo ugdymo mokyklas lankančių 7–17 m. amžiaus mokinių skaičius 2020–2024 m. (abs. sk.)

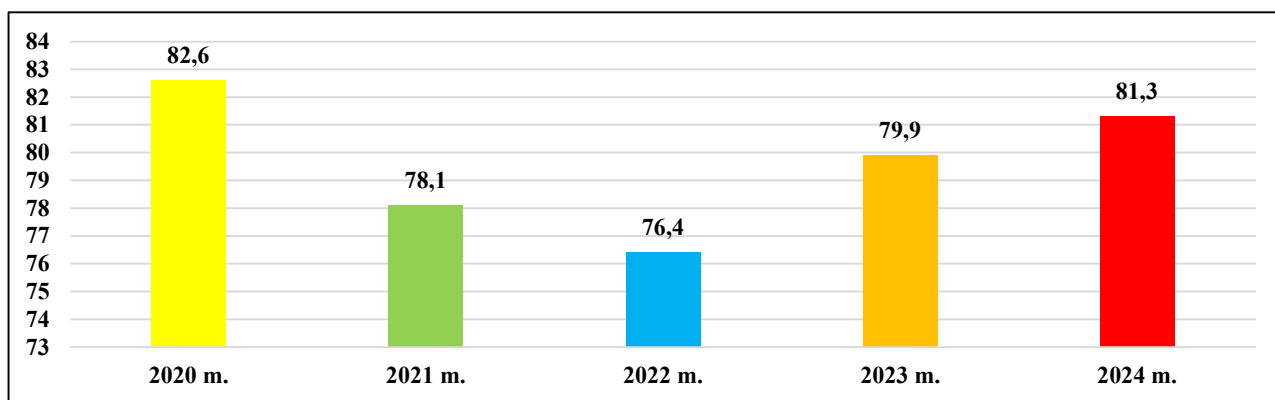
Elektroninį Mokinio sveikatos pažymėjimą sudaro dvi atskiros dalys: I dalis „Sveikatos būklės įvertinimas“ ir II dalis „Dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas“. Tai du atskiri dokumentai ir galioja nepriklausomai nuo to, ar pateikta tik I dalis, ar tik II dalis, ar abi dalys kartu. Pirmą pažymėjimo dalį turi teisę pildyti šeimos gydytojas (vaikų ligų ir vidaus ligų gydytojai) arba slaugytojas, antrą dalį – gydytojas odontologas arba gydytojas odontologas specialistas, arba burnos higienistas.

Vertinant 7–17 m. amžiaus mokinių Mokinio sveikatos pažymėjimo I dalies pateikimą 2020 m. Šiaulių mieste, matyti, kad per 94,8 proc. mokinių turėjo užpildytą pažymėjimo I dalį. Nuo 2021 m. „Sveikatos būklės įvertinimas“ sumažėjo iki 84,5 proc. 2024 m. 85,6 proc. mokinių turėjo užpildytą Mokinio sveikatos pažymėjimo I dalį. (2 pav.).

2 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių, turinčių Mokinio sveikatos pažymėjimo užpildytą I dalį, pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Užpildytą pažymėjimo II dalį „Dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas“ 2020 m. turėjo 82,6 proc., o 2024 m. – 81,3 proc. 7–17 m. amžiaus Šiaulių miesto mokinių. Lyginant 2024 m. (nors situacija ir pagerėjo) su 2020 m., turinčių užpildytą pažymėjimo II dalį buvo mažiau 1,3 proc. (3 pav.).

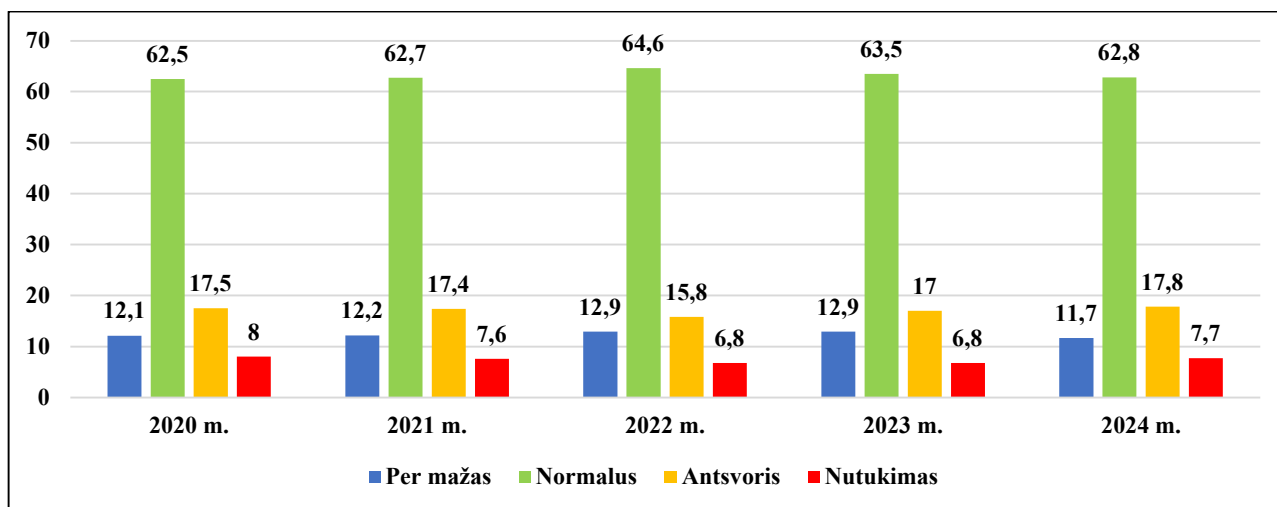

3 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių, turinčių Mokinio sveikatos pažymėjimo užpildytą II dalį, pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Mokinių kūno masės indekso vertinimas

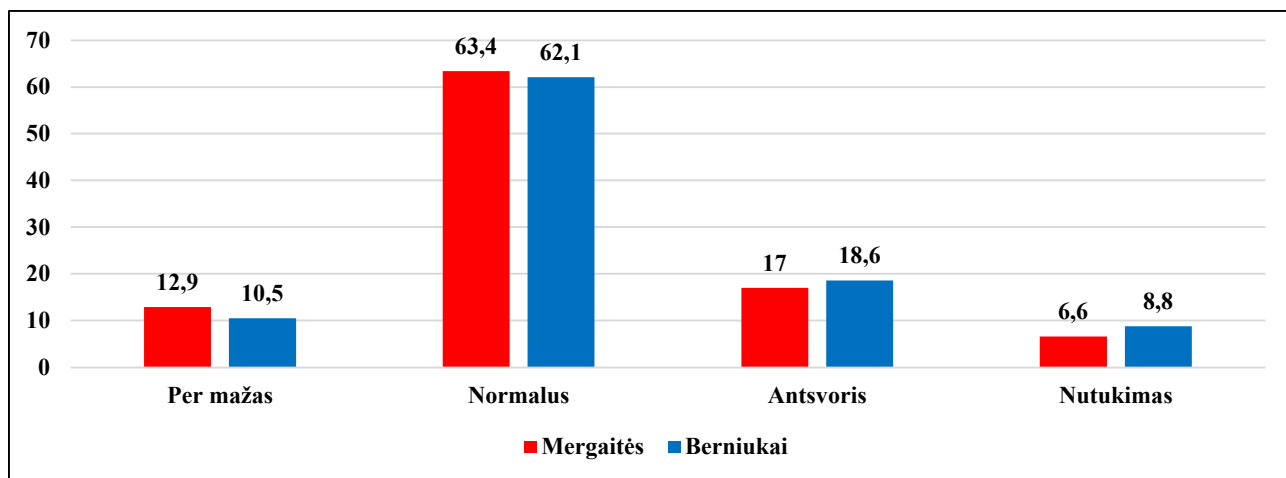
Profilaktinio sveikatos patikrinimo metu šeimos gydytojas išmatuoja vaiko ūgį, svorį, rezultatus įrašo į elektroninį Mokinio sveikatos pažymėjimą, kuriame automatiškai apskaičiuojama kūno masės indekso (toliau – KMI) skaitinė reikšmė ir KMI įvertinimas: per mažas svoris, normalus svoris, antsvoris ar nutukimas. Nuo 2020 m. gegužės 1 d. įsigaliojo 2–18 m. amžiaus vaikams pritaikytos KMI vertinimo ribos.

Apžvelgiant 7–17 m. amžiaus mokinių KMI įvertinimo rezultatus per penkerius metus, matyti, kad Šiaulių mieste tiek normalų kūno svorį turinčių mokinių dalis, tiek turinčių padidėjusį kūno svorį mokinių dalis išliko panaši (3 pav.).

4 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių KMI įvertinimo pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Lyginant 7–17 m. amžiaus mokinių KMI vertinimo rezultatus 2024 m. pagal lytį, matyti, kad kiek didesnė dalis mergaičių nei berniukų turėjo per mažą kūno svorį, tuo tarpu kiek didesnė dalis berniukų nei mergaičių turėjo antsvorį ar buvo nutukę (5 pav.).

5 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių KMI įvertinimas 2024 m., lyginant pagal lytį (proc.)

Mokinių fizinio pajėgumo įvertinimas

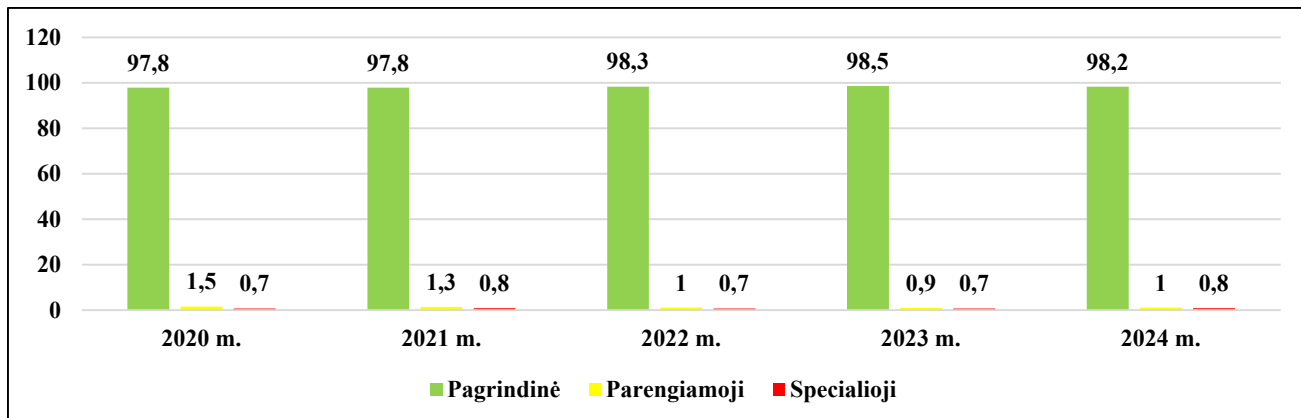
Kasmetinio mokinio sveikatos patikrinimo metu gydytojas, įvertinęs vaiko fizinę sveikatos būklę, jo sveikatos pažymėjime nurodo fizinio ugdymo grupę: pagrindinę, parengiamąją, specialiąją.

Pagrindinei fizinio ugdymo grupei priskiriami visiškai sveiki ar turintys nedidelių sveikatos sutrikimų (nedidelio laipsnio regos sutrikimai, netaisyklinga laikysena, funkciniai negalavimai ir pan.) mokiniai. Šiai grupei priklausantys mokiniai gali treniruotis sporto būreliuose ir dalyvauti sporto varžybose.

Parengiamajai fizinio ugdymo grupei priskiriami mokiniai, turintys nedidelių sveikatos sutrikimų, persirgę tam tikromis ligomis ir laikinai negalintys lankyti kūno kultūros pamokų visu pajėgumu. Jie mankštinasi pamokose pagal mokyklinę programą su sąlyga, kad fizinė veikla nepablogintų jų sveikatos būklės. Kai kurie fiziniai pratimai neatliekami arba ribojami. Gydytojas specialistas, priskyręs mokinį šiai fizinio ugdymo grupei, turi nurodyti ir mokinio dalyvavimo ugdymo veikloje rekomendacijas.

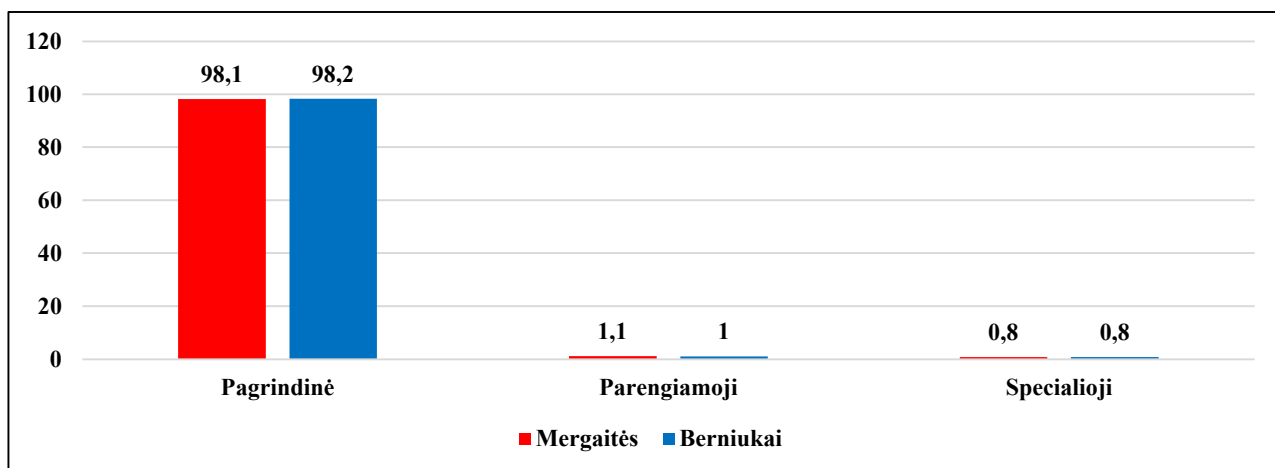
Specialiajai fizinio ugdymo grupei priskiriami mokiniai, turintys nuolatinių ar laikinų sveikatos sutrikimų, kurie su tam tikrais apribojimais netrukdo jiems dalyvauti ugdymo veikloje. Tokie vaikai sportuoja pagal specialią kūno kultūros programą ar lanko gydamosios kūno kultūros pratybas. Gydytojas specialistas atitinkamai turi nurodyti ir mokinio dalyvavimo ugdymo veikloje rekomendacijas.

Apžvelgiant Šiaulių miesto mokinių fizinio pajėgumo pokyčius per penkerius metus, matyti, kad vaikų, priskirtų pagrindinei fizinio ugdymo grupei, dalis išaugo 0,4 proc. Mokinių, kuriems nustatyta parengiamoji fizinio ugdymo grupė, dalis sumažėjo 0,5 proc. (6 pav.).

6 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių pasiskirstymas fizinio ugdymo grupėse 2020–2024 m. (proc.)

Vertinant 7–17 m. amžiaus mokinių pasiskirstymą fizinio ugdymo grupėse 2024 m. pagal lytį, matyti, kad mergaitės ir berniukai pasiskirstė tolygiai tiek pagrindinėje, tiek parengiamojoje, tiek specialiojoje fizinio ugdymo grupėje (7 pav.).

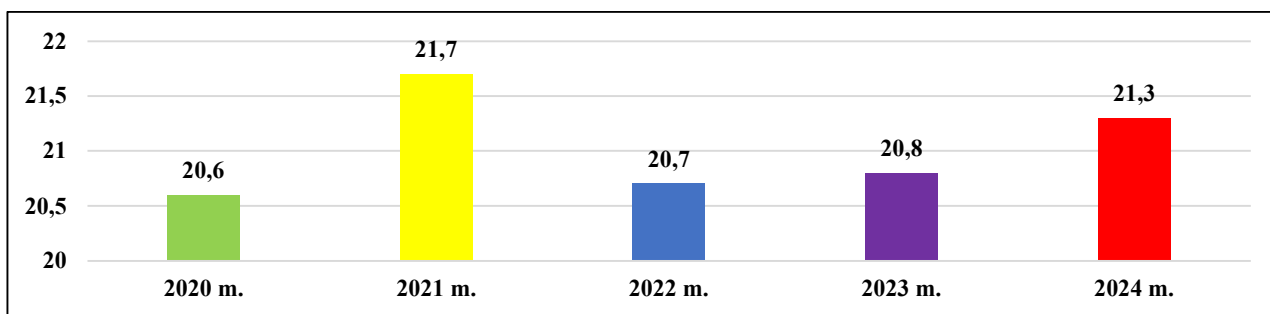

7 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių pasiskirstymas fizinio ugdymo grupėse 2024 m., lyginant pagal lytį (proc.)

Mokinių dalyvavimas ugdymo veikloje

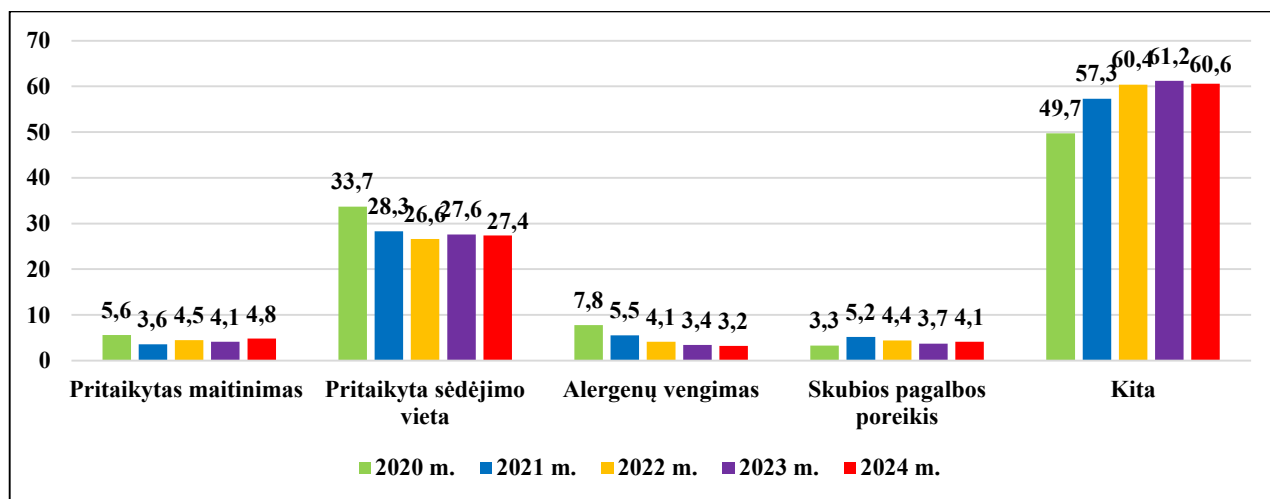
Mokinys, sergantis lėtine liga ir (ar) turintis sveikatos sutrikimų, kurie riboja mokinio dalyvavimą ugdymo veikloje, gali dalyvauti ugdymo veikloje, laikydamasis rekomendacijų. Gydytojas elektroniniame Mokinio sveikatos pažymėjime iš pasirinkto sąrašo pažymi bendrą rekomendaciją arba užpildo specialią rekomendaciją, nurodydamas mokinio ligos/sveikatos sutrikimo TLK-10-AM kodą ir aprašydamas specialias rekomendacijas ir (ar) pirmosios pagalbos priemones, kurių gali prireikti mokiniui, dalyvaujančiam ugdymo veikloje.

2020–2024 m. tik per 20 proc. 7–17 m. amžiaus Šiaulių miesto mokinių buvo nurodytos bendros sveikatos rekomendacijos (8 pav.).

8 pav. 7–17 m. amžiaus mokiniams nurodytos bendros sveikatos rekomendacijos 2020–2024 m. (proc.)

2024 m. rekomendacija dėl sėdėjimo vietos pritaikymo nurodyta beveik kas trečiam, pritaikytas maitinimas, alergenų vengimas ir skubios pagalbos poreikis nurodytas nedidelei daliai pasitikrinusių mokinių (9 pav.).

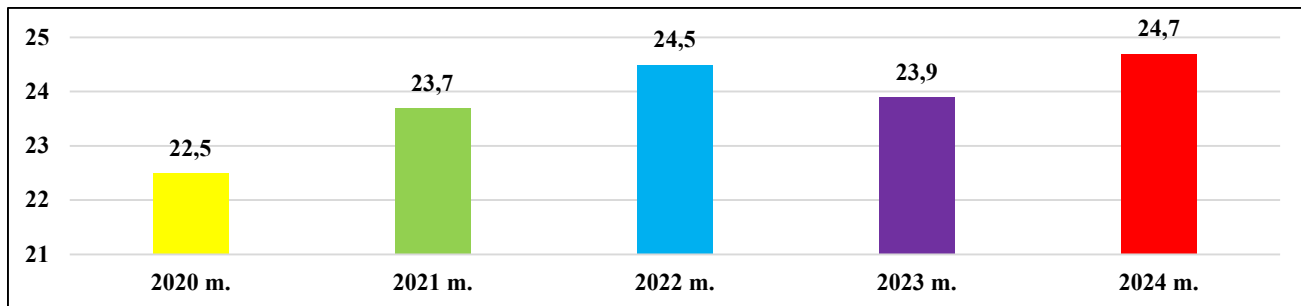

9 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių, kuriems nurodytos bendros rekomendacijos, pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Mokinių dantų ir žandikaulių būklės apžvalga

Gydytojas odontologas, atlikdamas kasmetinį mokinio sveikatos patikrinimą, įvertina mokinio dantų, žandikaulių būklę ir įrašo rezultatus į Mokinio sveikatos pažymėjimo II dalį „Dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas“. Ėduonies pažeistų (k), plombuotų (p) ir išrautų dantų (i) skaičius pažymėjime įrašomas ties kiekviena raide. Mažosios raidės (kpi) reiškia pieninių dantų įvertinimą, didžiosios raidės (KPI) – nuolatinių dantų įvertinimą. Jeigu profilaktinio sveikatos patikrinimo metu gydytojas odontologas neranda ėduonies pažeistų, plombuotų ir dėl ėduonies išrautų dantų, Mokinio sveikatos pažymėjime ties raidėmis k, p, i bei K, P, I įrašomi nuliai – tai reiškia, kad vaiko dantys sveiki.

Per penkerius metus Šiaulių mieste tik kiek daugiau nei penktadalis visų patikrintų 7–17 m. amžiaus mokinių turėjo sveikus dantis. Lyginant 2020 m. su 2024 m., matyti, kad mokinių turinčių sveikus dantis dalis padidėjo 2,2 proc. (10 pav.).

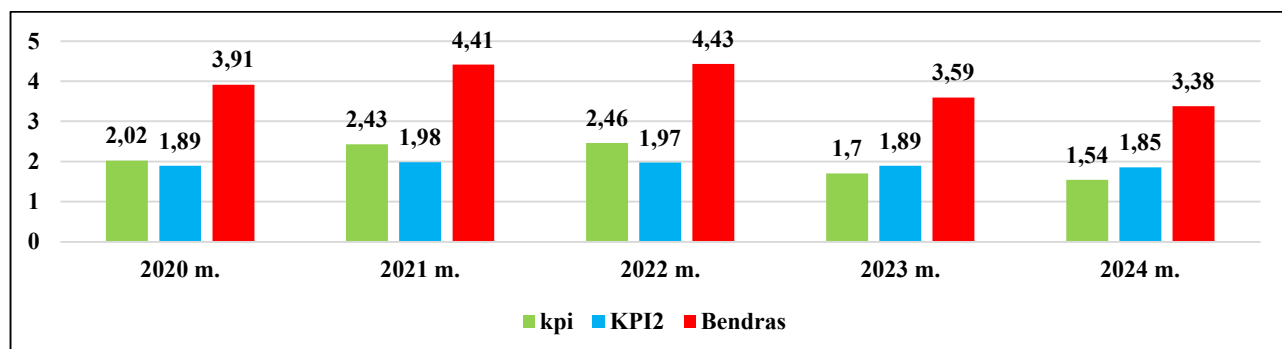
10 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių, kurių dantys sveiki, pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Įvertinus ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų skaičių, apskaičiuojamas dantų ėduonies intensyvumo rodiklis – KPI indeksas, kuris rodo, kiek ėduonies pažeistų dantų tenka vienam asmeniui.

KPI intensyvumo lygiai būna:

- labai mažas 0,0 - 1,0;
- mažas 1,1 – 2,6;
- vidutinis 2,7 – 4,4;
- didelis 4,5 – 6,6;
- labai didelis > 6,7.

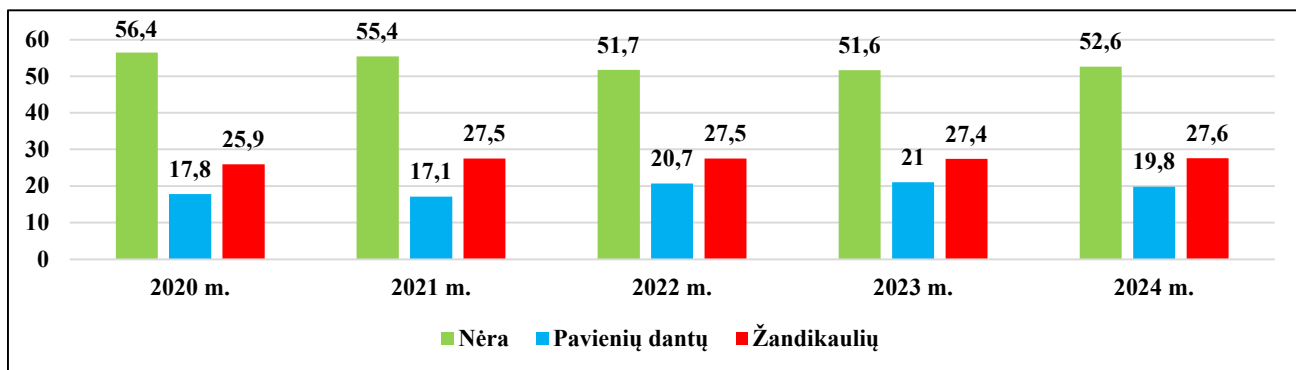
Per penkerius metus 7–17 m. amžiaus mokiniams nustatytas bendrasis dantų ėduonies intensyvumo lygis buvo vidutinis. Šio rodiklio reikšmė, lyginant 2020 m. su 2024 m., Šiaulių mieste sumažėjo 0,53 vieneto (11 pav.).

11 pav. 7–17 m. amžiaus mokinių kpi, KPI ir kpi+KPI reikšmių pasiskirstymas 2020–2024 m.

Profilaktinio sveikatos patikrinimo metu gydytojas odontologas taip pat įvertina mokinio sąkandžio būklę.

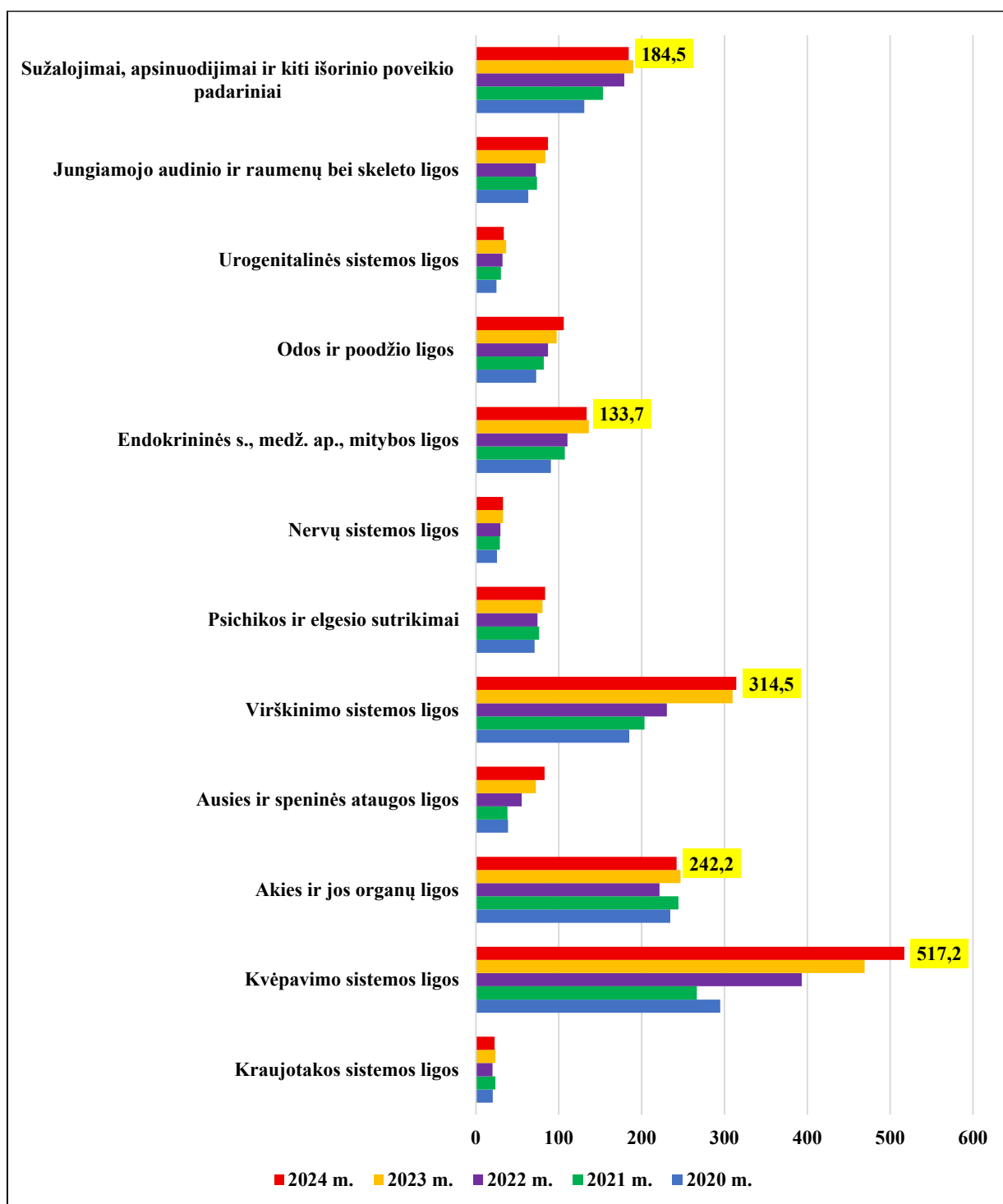
Per penkerius metus Šiaulių mieste 7–17 m. amžiaus mokinių, neturinčių sąkandžio patologijos sumažėjo 3,8 proc. Pavienių dantų patologija nustatyta beveik penktadaliui mokinių. Žandikaulių patologija nustatyta beveik kas trečiam mokiniui. Per penkerius metus šią patologiją turinčių mokinių dalis išaugo 1,7 proc. (12 pav.).

12 pav. 7–17 amžiaus mokinių sąkandžio patologijos įvertinimo pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.)

Mokinių ligotumo rodiklių apžvalga

Remiantis Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“ duomenimis, 2024 m. kaip ir 2023 m., didžiausias Šiaulių miesto 7–17 m. amžiaus mokinių ligotumas buvo kvėpavimo sistemos ligomis (517,2/1000 gyv.). Antroje vietoje buvo virškinimo sistemos ligos (314,5/1000 gyv.). Trečioje vietoje – akies ir jos priedinių organų ligos (242,2/1000 gyv.). Sužalojimai, apsinuodijimai ir kiti išorinių poveikių padariniai nustatyti 184,5/1000 gyv. Ligtumas endokrininėmis ir medžiagų apykaitos ligomis 7–17 m. amžiaus grupėje sudarė 133,7/1000 gyv. Lyginant 2024 m. rodiklius su 2023 m. rodikliais, matyti, kad 2024 m. padidėjo mokinių ligotumas kvėpavimo ir virškinimo sistemos ligomis, o ligotumas akies ir jos priedinių organų ligomis, endokrininėmis ir medžiagų apykaitos ligomis bei sužalojimai, apsinuodijimai ir kiti išorinių poveikių padariniai atvirkščiai – sumažėjo (13 pav.).

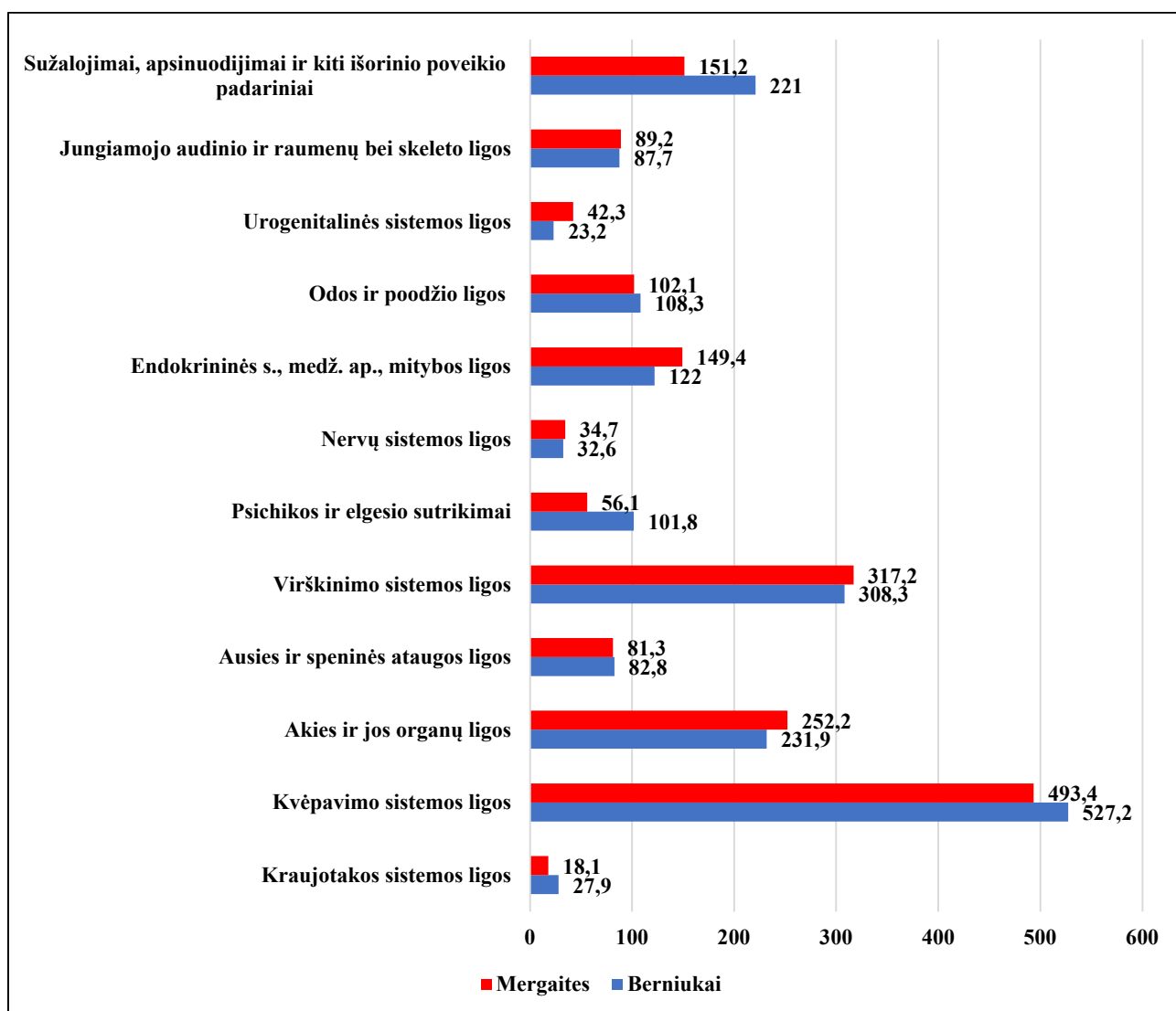

13 pav. Šiaulių miesto 7–17 amžiaus mokinių ligotumas 2020-2024 m. (1000 gyv.).

Šaltinis: Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Vertinant 7–17 m. amžiaus mokinių ligotumą 2024 m. pagal lytį, matyti, kad tiek 2023 m., tiek 2024 m. daugiau mergaitėms buvo nustatyta virškinimo sistemos ligų (317,2/1000 gyv.), akies ir jos organų ligų (252,2/1000 gyv.), endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos ligų (149,4/1000 gyv.), bei urogenitalinės sistemos ligų (42,3/1000 gyv.). Tuo tarpu berniukams daugiau buvo nustatyta

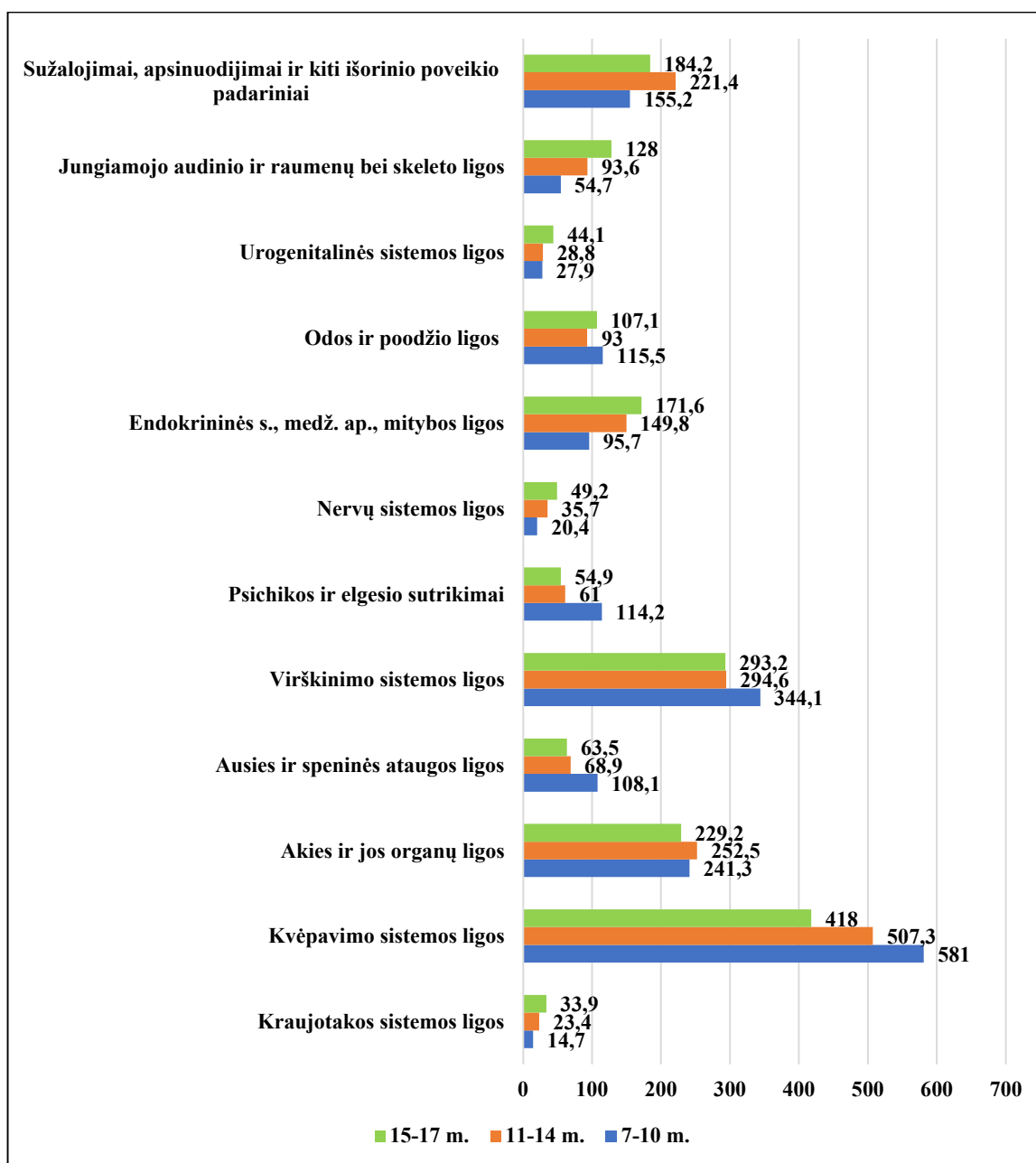
kvėpavimo sistemos ligų (527,2/1000 gyv.), sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinių poveikių padarinių (221,0/1000 gyv.), psichikos ir elgesio sutrikimų (101,8/1000 gyv.) (14 pav.).

14 pav. Šiaulių miesto 7–17 amžiaus mokinių ligotumas 2024 m., lyginant pagal lytį (1000 gyv.)

Šaltinis: Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Lyginant 7–17 m. amžiaus mokinių ligotumą 2024 m. pagal amžiaus grupes, matyti, kad 7–10 m. amžiaus mokiniai daugiau sirgo kvėpavimo sistemos (581,0/1000 gyv.), virškinimo sistemos (344,1/1000 gyv.), odos ir poodžio (115,5/1000 gyv.) ligomis ir psichikos ir elgesio sutrikimais (114,2/1000 gyv.). 11–14 m. amžiaus mokiniams daugiau nustatyta akies ir jos organų ligų (252,2/1000 gyv.) ir sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinių poveikių padarinių (221,0/1000 gyv.). 15–17 m. amžiaus mokiniams daugiau nustatyta endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos ligų (171,6/1000 gyv.), jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos (128,0/1000 gyv.), nervų sistemos (49,2/1000 gyv.) ligų. Kuo vyresnis mokinys, tuo didesnis buvo ligotumas endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos, jungiamojo audinio ir skeleto raumenų, nervų, urogenitalinės sistemos ligomis (15 pav.).

15 pav. Šiaulių miesto 7–17 amžiaus mokinių ligotumas 2024 m., lyginant pagal amžiaus grupes (1000 gyv.)

Šaltinis: Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema

APIBENDRINIMAS

- Šiaulių mieste bendrojo ugdymo mokyklas lankančių 7–17 m. mokinių skaičius per penkerius metus padidėjo 17,5 proc.
- 2024 m. 85,6 proc. 7–17 m. mokinių turėjo užpildytą Mokinio sveikatos pažymėjimo I dalį. Užpildytą II pažymėjimo dalį „Dantų ir žandikaulių būklės įvertinimas“ 2024 m. turėjo 81,3 proc. mokinių.
- Per penkerius (2020–2024) metus Šiaulių mieste tiek normalų kūno svorį turinčių mokinių dalis, tiek turinčių padidėjusį kūno svorį mokinių dalis išliko panaši. Kiek didesnė dalis mergaičių nei berniukų turėjo per mažą kūno svorį. Tuo tarpu kiek didesnė dalis berniukų nei mergaičių turėjo antsvorį ar buvo nutukę.
- Per penkerius (2020–2024) metus mokinių, priskirtų pagrindinei fizinio ugdymo grupei, dalis išaugo 0,4 proc. Mokinių, kuriems nustatyta parengiamoji fizinio ugdymo grupė, dalis sumažėjo 0,5 proc. 2024 m. mergaitės ir berniukai pasiskirstė tolygiai tiek pagrindinėje, tiek parengiamojoje, tiek specialiojoje fizinio ugdymo grupėje.
- Rekomendacija dėl sėdėjimo vietos pritaikymo nurodyta beveik kas trečiam, pritaikytas maitinimas, alergenų vengimas ir skubios pagalbos poreikis nedidelei daliai pasitikrinusių sveiktą mokinių.
- Per penkerius (2020–2024) metus Šiaulių mieste tik kiek daugiau nei penktadalis visų patikrintų 7–17 m. amžiaus mokinių turėjo sveikus dantis. Lyginant 2020 m. su 2024 m., matyti, kad mokinių turinčių sveikus dantis dalis padidėjo 2,2 proc. Bendrasis dantų ėduonies intensyvumo lygis buvo vidutinis. Šio rodiklio reikšmė, lyginant 2020 m. su 2024 m., Šiaulių mieste sumažėjo 0,53 vieneto. Per penkerius mokslo metus 7–17 m. amžiaus mokinių, neturinčių sąkandžio patologijos sumažėjo 3,8 proc. Pavienių dantų patologija nustatyta beveik penktadaliui mokinių. Žandikaulių patologija nustatyta beveik kas trečiam mokiniui. Per penkerius mokslo metus šią patologiją turinčių mokinių dalis išaugo 1,7 proc.
- Šiaulių miesto 7–17 m. amžiaus mokiniams 2024 m., kaip ir 2023 m., daugiausiai nustatyta kvėpavimo sistemos ligų. Antroje vietoje buvo virškinimo sistemos ligos, trečioje – akies ir jos priedinių organų ligos. Toliau sekė sužalojimai, apsinuodijimai ir kiti išorinių poveikių padariniai bei endokrininės ir medžiagų apykaitos ligos. Lyginant 2024 m. rodiklius su 2023 m. rodikliais, matyti, kad 2024 m. padidėjo mokinių ligotumas kvėpavimo ir virškinimo sistemos ligomis, o ligotumas akies ir jos priedinių organų ligomis, endokrininėmis ir medžiagų apykaitos ligomis bei sužalojimai, apsinuodijimai ir kiti išorinių poveikių padariniai atvirkščiai – sumažėjo. Tiek 2023 m., tiek 2024 m. daugiau mergaitėms buvo nustatyta virškinimo sistemos, akies ir jos organų, endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos bei urogenitalinės sistemos ligų. Tuo tarpu

berniukams daugiau nustatyta kvėpavimo sistemos ligų, sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinių poveikių padarinių bei psichikos ir elgesio sutrikimų. 7–10 m. amžiaus mokiniai daugiau sirgo kvėpavimo sistemos, virškinimo sistemos, odos ir poodžio ligomis ir psichikos ir elgesio sutrikimais. 11–14 m. amžiaus mokiniams daugiau nustatyta akies ir jos organų ligų ir sužalojimų, apsinuodijimų ir kitų išorinių poveikių padarinių. 15–17 m. amžiaus mokiniams daugiau nustatyta endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos ligų, jungiamojo audinio ir skeleto raumenų sistemos, nervų sistemos ligų. Kuo vyresnis mokinys, tuo didesnis buvo ligotumas endokrininės, mitybos ir medžiagų apykaitos, jungiamojo audinio ir skeleto raumenų, nervų, urogenitalinės sistemos ligomis.
